

Preventiv 2010

M E S S A D I

dalla suprastonza communalala al cussegl da vischnaunca

Preziau signur president
Preziadas signuras cusseglieras
Preziai signurs cussegliers

Ils davos onns ei il cussegl da vischnaunca adina puspei vegnius confruntaus cun la situaziun finanziala dalla vischnaunca. Ina disposiziun fundamentala ha la cuminonza dils votants priu ils 24 da fevrer 2008. Quella ha gidau essenzialmein a sanar las finanzas communalas. Ei drova denton vinavon grondas stentas per mantener igl equilibrer finanziel. Per quei motiv savein nus buca far grondas investiziuns. Grazia a circumstanzias fetg favoreivlas eis ei tuttina stau pusseivel da realisar entgins projects da zun gronda muntada per il beinstar da nossa vischnaunca e da nossa regiun. Quei pertucca en emprema lingia il niev menaschi tecnic a Cuoz ed il Center sursilvan d'agricultura a Salaplauna. Quels projects gidan a realisar nossa finamira da rinforzar Mustér sco center regional.

Ils 19 da zercladur 2009 ha il cussegl da vischnaunca approbau il plan d'activitad 2009 – 2012 ed ils 21 d'uost 2009 priu enconuschientscha dil plan da finanzas 2010 – 2014. Quels documents dattan las directivas per la politica finanziala dils proxims onns. Il preventiv 2010 sebase sin quels principis.

Sco usitau ei il preventiv vegnius preparaus cun tutta seriusadad. Numerus giavischs han – per motivs da spargn – stuiu vegnir strihai. La finfinala sepresenta il budget tuttina a moda fetg favoreivla. Quei ei denton d'attribuir ad in element tut special e nunpreviu, numnadamein allas entradas supplementaras sil sector dall'energia. Grazia alla liberalisaziun dalla fiera d'energia, sa la vischnaunca disponer libramein sur dalla vendita da sia energia da participaziun dallas Ovras Electricas Reinanteriur SA (ORA). A vesta da quella nova situaziun han ils presidents communalas dallas vischnauncas dalla Cadi cumpigliadas visau avon varga dus onns ils contracts existents e suttamess lur potenzial d'energia alla libra concorrenza. Suenter liungas e hanadas contractivas eis ei reussiu da contonscher ina excellenta sligiazun. Quei success s'effectuescha sil preventiv 2010. Senza quella entrada supplementara fussen nus stai sfurzai da reducir tuttas expensas pigl onn proxim per rodund sis procents, sche nus levan contonscher in quen equilibrau. Entras la midada da sistem sto la vischnaunca cumprar l'energia, ch'ella venda silsuenter cun gudogn. Cunquei che nus applichein adina il principi brutto, effectuescha quella midada aschibein in alzament dallas expensas sco dallas entradas. La suprastonza communalas ei pertscharta, che nus astgein buca schar tschurventar da quei element fetg unic e che nus stuein cuntinuar cun nossas stentas da spargnar. Quella incarica cumpeggia tuts secturs.

Cunquei ch'il cussegl da vischnaunca ei regularmein vegnius informaus sur dallas midadas finanzialas, menziunein nus suadont sulettamein entgins fatgs specials.

Applicaziun dil sistem electronic

Ils davos onns ei ina entira retscha da leschas vegnida revedida. Sche nus stuein restampar tut quellas, occuoran cuosts da varga 30'000 francs. Perquei essan nus sedumandai, schebein quei seigi buca il mument per far ina midada. Ei semuossa numnadamein ch'il sistem electronic sederasa pli e pli. La vischnaunca da Mustér posseda ina pagina d'internet, nua tuttas leschas ein registradas (publicadas) e ch'in e scadin sa consultar. Cun secuntentar cun quella moda da publicaziun, savein nus spargnar considerabels cuosts e garantir che mintga interessent hagi adina la versiun actuala e valeivla. Ultra da quei sedamonda ei, contas casadas archiveschan las leschas che vegnan repartidas? Sin fundament da quellas consideraziuns ha la suprastonza communalas decidiu da desister naven d'immediat dalla publicaziun dalla collecziun da leschas ella fuorma stampada e festiva. Perencunter duei mintga convischin haver la pusseivladad da retrer dall'administraziun communalas singulas leschas gratuitamein. Per l'entira collecziun vegness incassau ina indemnisaziun che cuvress ils cuosts administrativs. En fuorma electronica stattan las leschas vinavon gratuitamein a disposiziun sin la pagina d'internet www.disentis.ch/Servis/Spurtegl_virtual/Leschas. En quei connex duein ils interessai vegnir fatg attents da conservar ils corrispundents messadis, che vegnan reparti tier las votaziuns.

Las medemas ponderaziuns ha la suprastonza communalas era fatg tier il rapport da gestiun. Naven da l'auter onn duei il quen annual vegnir publicaus el rapport da gestiun en fuorma cumprimida (ina pratica che vegn dil reminent applicada en biaras vischnauncas). Il cussegl da vischnaunca retscheiva secapescha vinavon il quen detagliau per approbaziun.

Salarisaziun 2010

Tier las pagaglias da tuts collaboraturs e da tuttas collaboraturas vegn risguardau in alzament real da dus procents (sco quei che la Regenza ha gia introduciu el decuors da 2009 pil persunal cantunal), denton negina midada dil scalem enteifer la classa da pagas. Leutier vegn aunc in eventual supplement da carischia gest tenor situaziun alla fin 2009.

Cussegliazun da baghegiar ed applicaziun da criteris economics

La nova lescha da baghegiar dat dapli tempra alla cumparsa estetica dils edifecis. Per saver realisar quella intenziun eis ei previu da pladir ina persuna dil fatg, che stat a disposiziun per cussegliazun en damondas esteticas.

Sco quei che la suprastonza communalas ha repetidamein puntuau, sestenta ella da reducir e

simplificar la lavur administrativa (las proceduras formalas) sco era da raziunalisar ed optimar il process da lavur. Ils cuosts che occuoran per survetschs specifics ad interessents, duein vegnir adossai als caschunaders.

Quei principi sto per exempel vegnir applicaus consequentamein tier igl uffeci da baghegiar. Ils cuosts che occuoran per la tractaziun da damondas da baghegiar ston vegnir adossai als petents. Perquei ha la suprastanza communal era revediu il regulativ da taxas.

Pumpiers: Taxa da cumpensaziun

Sin fundament dalla nova organisaziun sco era dalla nova lescha da pumpiers ei la taxa da cumpensaziun vegnida alzada naven da 2010 da frs. 250.-- sin frs. 300.--. Quella ston umens e dunnas domiciliai en vischnaunca, obligai da far pumpiers, pagar.

Engaschament per la giuventetgna

Dapi liung temps prepara ina grupp (SIGA) en concordanza cun ils presidents communalis in niev concept per la lavur da giuventetgna ella Cadi. Ina cunvegnientscha da prestaziun denter las vischnauncas e la Fundaziun "Tür auf - mo vinavon" ei semtgada. Il volumen digl engaschament ed ils cuosts ein aunc buca reglai. Perquei ei la posiziun concernenta (cto. 300.365.05) approximativa.

Scolaesser

Il scolaesser absorba varga ina quarta dallas expensas communalas. Ils davos onns ein las pusseivladads da respargn e d'optimaziun vegnidas examinadas da rudien e las stentas da reducir ils cuosts leu nua che la qualitat dall'instrucziun pitescha buca, vegnan cuntinuadas. Ils proxims onns sereducescha il diember da scolaras e scolaris e cheutras sereducescha era il diember da lecziuns. Dils organs da scola pretenda quei d'examinar tuttas fuormas pusseivlas per optimar il menaschi e per tener ils cuosts en rama.

Promoziun d'energias regenerablas

Repetidamein ei la suprastanza communal s'occupada cun la promoziun d'energias regenerablas. A vesta dalla necessitad da spargnar ei ina revisiun dil sistem actual necessaria.

Ils presidents communalis dalla Cadi han giu installau ina grupp, che ha preparau ina posiziun visavi il sboz per ina nova lescha cantunala. Las retschercas da quella grupp han mussau, che las mesiras per la promoziun d'energias regenerablas ein secumprovadas. Ellas fuorman denton buca (pli) igl impuls per far investiziuns en indrezs per energias regenerablas. Perquei propona la suprastanza communal al cussegl da vischnaunca da cassar il regulativ per la promoziun d'energias regenerablas cun la fin 2009 (messadi nr. 12-2009/2013). Cass cuntrari fuss ei stau necessari da budgetar in importo da 55'000 francs.

Casa da seniors Sogn Gions - Contribuziuns

L'organisaziun dalla tgira d'attempai ella regiun da Sursassiala vegn dapresent revedida (messadi nr. 10-2009/2012). La Casa Sogn Gions exista buca pli. Ella ei integrada ella Casa da tgira Sursassiala. L'auter onn vegn sclariu d'abolir quell'expensa (cto. 570.363.00). Perencunter eis ei pusseivel, che la vischnaunca pren mesiras supplementaras per personas attempadas. Igl ei previu d'incaricar ina cumissiun speciala cun il studi da quella problematica.

Forestaesser

Entras producir stialas e magasinar ellas ella halla construida aposta per quei intent drova ei ina modificaziun dalla contabilitad. Per la cudischaziun dallas entradas ed expensas dalla halla da stialas vegn creau ella sparta 812 - *Raccolta da lenna* in conto d'expensas (812.319.00 - *Producziun da stialas*) e dus contos d'entradas (812.435.04 - *Vendita da*

stialas; 812.490.00 - Stialas per auters departaments). Sebasond sin in'emprema calculaziun da cuosts ed expensas entras il forester communal ein ils contos vegni integrai el preventiv 2010.

Quen d'investiziun

Contribuziun Center sursilvan d'agricultura (CSA)

La suprastanza communal selegra ch'ei vegn erigiu a Salaplauna il Center sursilvan d'agricultura. Ella ei perschuada che quel vegn a dar nova tempra e novs impuls per ina politica agrara e per la promoziun da products indigens. Da grond nez ei era il stretg ligiom cun il turissem e cun autras branschas economicas. Perquei sustegn la vischnaunca quei center cun tempra da model conform alla nova legislaziun agrara federala e conform alla disposiziun dalla Regenza grischuna. Quei sustegn cumpeglia era ina contribuziun als parcadis ed alla tualetta publica. Plinavon quintein nus da saver furnir las stialas per il scaldament dalla Sennaria.

Meglieraziun funsila

La suprastanza communal ha l'intenziun da sondar el proxim onn l'opportunitad e las pusseivladads d'ina eventuala meglieraziun funsila. Quella damonda duei primarmein vegnir sondada cun l'interessenza directa (puesser) sco era cun igl uffeci d'agricultura e da geoinformaziun. Sin fundament dil resultat da quellas sondaziuns eis ei pusseivel da giudicar, schebein ei cuvegn da schar elaborar in studi davart l'introducziun d'ina meglieraziun funsila. Tier quella examinaziun setracta ei secapescha da risguardar la situaziun specifica dalla vischnaunca da Mustér. Treis vischinadis han gia giu ina meglieraziun (Segnas, Pardomat e Mumpé Medel). Nies interess pertucca oravontut l'avertura (ereger e mantener la reit dallas vias funsilas).

Tier las investiziuns setracta ei da risguardar la situaziun finanziaria e las pusseivladads restrenschidas d'instradar novas iniciativas. La vischnaunca sto primarmein serestrenscher sin crear in favoreivel clima per las activitads privatas. La planisaziun locala gest approbada cuntegn entgins elements fetg essenzials per dar novs impuls all'economia.

Sco gia declarau, sustegn la suprastanza communal il project dalla nova ulivaziun da finanzas cun in detretschament dallas incaricas denter Cantun e Confederaziun. Nus sperein che quella refuorma hagi ina influenza positiva sin las finanzas communalas.

Casa da tgira Sursassiala

Il cussegl da vischnaunca ha priu ils 2 d'october 2009 las decisiuns fundamentalas pertuccont contract da collaboraziun per la regiun da planisaziun Sursassiala sil sector dil provediment da tgira, dils attempai, da spitex e dalla cussegliaziun da mummmas e babs. Nus sperein che las vischnauncas vischinontas approbeschien medemamein quellas disposiziuns entochen la fin da 2009.

El quen current (cto. 410.363.00) ei cunteniu ina contribuziun communal da frs. 10.-- per di e cussadent ella Casa da tgira Sursassiala. Quella contribuziun annuala ei la vischnaunca obligada da pagar per futuras investiziuns, dil mument ch'ils cussadents pagan la medema contribuziun. Quella reglamentaziun sebase sin ina cuvegnientscha dallas vischnauncas dalla Surselva cun las casas da tgira e d'attempai.

Center da sport e cultura

La cumissiun da menaschi CSC fa ponderaziuns davart il futur diever dallas localitads che vegnan libras en consequenza dalla dislocaziun dils magasins communal el niv menaschi tecnic a Cuoz. La situaziun finanziaria dalla vischnaunca lubescha denton buca grondas adattaziuns ed investiziuns.

Menaschi tecnic a Cuoz

Il 28 da settember 2008 ha la cuminonza dils votants concediu in credit da frs. 355'000.-- per endrizzar egl edifices militar a Cuoz-sut in luvratori per ils menaschis technics. Cheutras eis ei finalmein stau pusseivel da staziunar il forestalessar, il stradalessar ed ils pumpiers sut in tetg.

Entochen oz era il material spatitschus en differents loghens. Cul niev luvratori han ins era reuniu la gruppa forestala e la gruppa stradala al survetsch tecnic. Quella collaboraziun e la centralisaziun da tuts survetschs technics en in liug simplificheschan la lavur e lubeschon da nezegiar sinergias.

Grazia a circumstanzias fetg favoreivlas eis ei stau pusseivel d'endrizzar generusamein ils stabiliments e d'ereger ina nova halla da stialas. Ella remplazza la Baracca verda. Cun quei stabiliment savein nus producir in grond quantum stialas ed aschia producir l'energia per plirs edifices (casa da scola a Segnas, Center da sport e cultura, edifices militar a Cuoz e prevedentamein era pil Center sursilvan d'agricultura).

Muort la buna collaboraziun cun armasuisse eis ei stau pusseivel da realisar in postulat dapi 30 onns pendants. Ins ha saviu affittar las localitads per in tscheins fetg favoreivel. Plinavon han ins giu grond success ellas contractivas ed aschia cattau ina buna basa per la finanziaziun dallas investiziuns. Il scaldament vegn finanziaus cumpleinamein dad armasuisse. Ultra da quei havein nus saviu recaltgar contribuziuns forestalas e dall'assicuranza da baghetgs. Sin fundament da quella nova situaziun eis ei stau pusseivel da realisar el rom dil credit concediu ina investiziun da rodund frs. 900'000.--. Quei ei in fatg unic ed in cletg extraordinari.

Taglias

La calculaziun dallas taglias ei succedida tenor recumandaziuns dall'administraziun cantunala da taglia. Tier las entradas da taglia dallas personas giuridicas ei vegniu sebasau sin las entradas dils davos onns e reduciu quella summa sebasond sin la lescha cantunala da taglia revedida.

Suenter haver fatg differentas adattaziuns se presenta il preventiv 2010 sco suonda:

Quen current	<i>Preventiv 2010</i>	<i>Preventiv 2009 incl. supplements</i>	<i>Quen 2008</i>
Entradas	frs. 11'897'300	frs. 10'607'600	frs. 11'065'924
Expensas	frs. 11'844'900	frs. 11'142'100	frs. 11'000'244
Surpli expensas		frs. 534'500	
Surpli entradas	frs. 52'400		frs. 65'680
Quen d'investiziun			
Investiziuns bruttas	frs. 2'176'500	frs. 1'277'500	frs. 851'360
Entradas	frs. 730'000	frs. 584'300	frs. 588'759
Investiziuns nettas	frs. 1'446'500	frs. 693'200	frs. 262'601

Il 26 d'october 2009 ha la cumissiun da gestiun repassau il preventiv ensemen cun la suprastanza communal. Suenter ina interessanta discussiun ha era la cumissiun da gestiun approbau il preventiv 2010 per mauns dil cussegl da vischnaunca. La cumissiun da gestiun ha suttamess alla suprastanza communal in tschuppel damondas. Quellas ein vegnidas

deliberadas en sura seduta communabla. Cun plascher constatein nus ch'ei regia ina buna entelgientscha denter quels dus organs.

Sper la documentaziun suttamessa al cussegl da vischnaunca exista in commentari detagliau tier las singulas posiziuns. Ils commembers dil cussegl da vischnaunca han la pusseivladad da prender investa da quei commentari tier l'administraziun communal.

Grazia alla buna e constructiva collaboraziun enteifer las autoritads e la buna concordanza cun la populaziun, havein nus saviu realisar el decuors digl onn current in tschuppel impurtonts projects, quei malgrad la situaziun finanziaria precara. Las perspectivas per igl avegnir ein favoreivlas. Las pitgiras economicas pretendan denton vinavon gronda atenziun ed intensivastentas per raziunalisar la lavur e direger cun tutta precauziun e prudientscha las finanzas communalas.

Propostas

En concordanza cun la cumissiun da gestiun

propo na

la suprastonza communal al cussegl da vischnaunca da

1. prender enconuschientscha che la publicaziun dalla collecziun da leschas succeda buca pli ella fuorma stampada. Ils convischins han la pusseivladad da retrer singulas leschas gratuitamein, l'entira collecziun encunter indemnizaziun. En fuorma electronica stattan las leschas vinavon gratuitamein a disposiziun sin la pagina d'internet *www.disentis.ch/Servis/Spurtegl virtual/Leschas*.
2. prender enconuschientscha ch'il il quen annual el rapport da gestiun vegn futuramein publicaus mo en fuorma cumprimida. Il cussegl da vischnaunca retscheiva vinavon il quen detagliau per approvaziun.
3. approbar il preventiv 2010 cun suttametter quel al referendum facultativ conform ad art. 21, lit. a dalla costituziun communal;
4. fixar il pei dalla taglia sin las entradas e la facultad sin 120% dalla taglia cantunala sempl ed il pei da taglia per la taglia sin schischom ad 1.7‰ (sco tochen dacheu).

Suprastonza communal Disentis/Mustér
Il president: Il canzlist:

Dumeni Columberg

Andri Hendry

Disentis/Mustér, ils 26 d'october 2009

Procedura per la tractaziun dil preventiv 2010

Il preventiv ei vegnius preparaus entras ils responsabels per las differentas spartas e silsuenter tractaus detagliadamein dalla suprastonza communal. Plinavon ha la cumissiun da gestiun repassau e discussiunau ils fatgs cun la suprastonza communal.

Ils detagls tier las singulas posiziuns ein cuntenidas en in commentari detagliau. Las cusseglieras ed il cussegliers han la pusseivladad da prender investa da quei document en canzlia communal

(s'annunziar al spurtegl).

Per garantir in tractament efficient supplichein nus ils commembers dil cussegl da sclarir damondas da pintga muntada ordavon cun ils geraus responsabels respectivamein cul canzlist. Damondas ni propostas da pli gronda muntada supplichein nus d'inoltrar ordavon all'administraziun communal, sina quei che nus saveien far las preparativas necessarias per in tractament serius e speditiv.

Annexas:

- survesta dil preventiv 2010
- quen current - preventiv 2010
- quen d'investiziun - preventiv 2010
- quen Center da sport e cultura - resumaziun preventiv 2010